

AZ 57. HADSEREG A MAGYAROSZÁG FELSZABADÍTÁSÁÉRT VÍVOTT HARCOKBAN*

A szovjet nép és fegyveres ereje a második világháborúban becsülettel teljesítette felszabadító küldetését. A szovjet hadsereg megsemmisítő csapást mért a német fasiszusra, megvédte hazáját a fasiszta hódítóktól és megmentette Európa népeit a rabszolgaságtól; szabadságot és nemzeti függetlenséget hozott számukra.

A szovjet hadsereg harctevékenysége, melyet Magyarország felszabadításáért folytatott a hitlerista hódítók ellen, 1944 októberétől 1945 áprilisáig tartott. Ezalatt a szovjet csapatok szétzúzták a Magyarországon tevékenykedő német fasiszta csapatok hatalmas csoportosítását, segítettek a magyar népnek, hogy leszámoljon a fasiszmissal és az új élet építésének útjára lépjen.

A magyar földön folytatott harcok idején én a 3. Ukrán Front kötelékébe tartozó 57. Szovjet Hadsereg parancsnoka voltam. Hadseregünk különösen súlyos harcokat vívott a Balatontól délre, Pécs—Kaposvár—Szigetvár—Nagykanizsa körzetében.

A belgrádi hadművelet befejeztével az 57. hadsereg csapatait a Duna bal partjára csoportosították át és azt a feladatot kapta, hogy foglaljanak hídfőt a folyó nyugati partján. Nekünk kellett tehát biztosítanunk a 3. Ukrán Front főerőinek szétbontakozását a hídfőben, hogy ezek az erők azután Székesfehérvár irányában előretörve, délnyugatról megkerüljék az ellenség budapesti csoportosítását és együttműködve a 2. Ukrán Front csapataival, megsemmisítsék azt. A továbbiakban az 57. hadsereg azt a feladatot kapta, hogy a főcsapást a Pécs—Kaposvár—Nagykanizsa általános irányban mérve, zúzza szét az ellenséget a Balatontól délre és biztosítsa a front csapatainak főcsoportosítását a nyugati irányból várható csapás ellen.

* A visszaemlékezést M. Sarohin vezérezredes, a Szovjetunió hőse a Hadtörténelmi Közlemények Szerkesztőségének felkérésére írta.

1944 november elején a hadsereg csapatai átkeltek a Dunán a Dráva torkolatától északra, s a Duna nyugati partján a Batina—Apain arcvonalszakaszon áttörve az ellenség erős védelmét, november 25-én kijutottak a magyar határra. November 30-án elértük a Szászvár—Sásd—Cserkút—Harkány—Pánka terepszakaszt. A hadsereg mintegy 100 km széles, 50—70 km mély hídfőt foglalt el, s ezzel megteremtette a feltételeket a front főerőinek harcbevetéséhez a székesfehérvári irányban.

A hadművelet végrehajtása során az ellenség szívos ellenállásába ütköztünk. A hitleristák minden áron vissza akarták vetni csapatainkat a hídfőből, hogy helyreállítsák védelmüket a Dunán. A fasiszták SS csapatokat, harckocsikat és rohamlövegeket vontak össze ide és elkeseredett ellenlökéseket hajtottak végre. Kegyetlen harc folyt minden terepszakaszért és helységért. Különösen ádáz ütközet bontakozott ki Pécsért, Siklósért és Villányért. Csapatainknak csak kemény éjszakai harcban sikerült elfoglalniuk ezeket a helységeket. Hadseregünk rendkívül kedvezőtlen körülmények közepette harcolt. Az ellenség védelme a mélységben emelkedő terepszakaszon épült ki, ahonnan jól megfigyelhette csapataink tevékenységét. A lakott helységek és a számtalan borospince megkönnyítette a védelmet. Az esőzések feláztatták az utakat. A csapatok manőverezése az utakon kívül rendkívül korlátozott volt. A lövegeket embereknek kellett vontatniuk. A hídfőben vívott elke-seredett harcokban az 57. hadsereg súlyos veszteségeket okozott az ellenségnek, sok foglyot ejtett. A zsákmány is gazdag volt.

Miután 1944 decemberében teljesítettük a hídfő birtokbavételére kapott parancsot, kifejlesztettük a támadást Magyarország területén, főleg Kaposvár—Nagykanizsa és az erők egy részével a Dráva északi partján Barcs irányában.

Az ellenség — visszavonulva nyugatnak — szívos ellenállást tanúsított. Hadseregünknek ekkor különösen elke-seredett harcot kellett vívnia Nagybjomért és Szigetvárért. A németek minden áron tartani igyekeztek Nagybjom körzetét, amely a Kaposvárból kivezető fő útvonalba esett és fedezte a nagykanizsai olajmezőkhöz vezető legrövidebb utat. Nagybjomot — lövés- és közlekedőárkokkal, műszaki zárankkal stb. — a védelem erős központjává építették ki.

A védelemnek ez a központja többször gazdát cserélt, s csak 1945 márciusában sikerült véglegesen megtartanunk. Ugyancsak súlyos harcokat kellett vívunk Szigetvárért és Barcsért, amelyeket a hitleristák nagyon fontos pontoknak tar-

tottak, mivel rajtuk keresztül vezettek a Jugoszláviában harcoló német csapatok legközelebbi útjai, ahonnan csapást mérhettek a székesfehérvári és nagykanizsai irányban támadó szovjet csapatok főcsoportosítására. A Szigetvárra vezető utakon 1944. december 2—4. között az ellenség erős ellenlökésekkel igyekezett visszavetni csapatainkat és megakadályozni, hogy elérjék a város körzetét. Csak december 5-én éjjel, a 64. hadtest csapatainak északi és délnyugati irányú csapásával sikerült elfoglalnunk ezt a fontos pontot.

Az 57. hadsereg támadása azzal fenyegette a németeket, hogy elvesztik a nagykanizsai olajlelőhelyeket és a városon átvezető fő közlekedési utakat, amelyek összekötötték Magyarországon levő erőiket a Jugoszláviában és Görögországban harcoló balkáni csoportosítással. Ezért arra kényszerültek, hogy átcs csoportosítsák Jugoszláviából a nagykanizsai irányban a 2. páncélos hadsereget (nyolc gyaloghadosztály, gépesített dandár és megerősítő eszközök). Ezután megszállták az előre berendezett állásokat Keresztúr—Marcali—Nagybajom—Nagyatád—Vízvár között. A kedvező állások szívós védelmével és a tartalékok erős ellenlökéseivel sikerült a németeknek 1944 december végéig fel tartóztatniuk hadseregünk támadását, amely erre az időre kijutott a Balaton déli partjához.

Az 57. hadsereg csapatai a magyarországi harcokban 1944 novemberében és decemberében több mint 800 lakott helységet szabadítottak fel, köztük Pécsét, Dombóvárt, Kaposvárt, Szigetvárt, Barcsot. Március végéig a hadsereg védelmi harcokat folytatott a Balatontól délre, szilárdan tartva az elfoglalt állásokat, és biztosítva a 3. Ukrán Front főcsoportosításának tevékenységét a székesfehérvári és budapesti irányban.

Különösen súlyos harcokat vívott az 57. hadsereg 1945 márciusában. A hó elején a német hadvezetés ellentámadást indított a Balaton körzetében, hogy szétzúzza a 3. Ukrán Front csapatait és Budapesttől délre elérje a Dunát. Előttünk a 2. páncélos hadsereg tevékenykedett, kb. 70 000 emberrel, több mint 1000 löveggel, 100—150 harckocsival és rohamlöveggel. Erőink zöme Keresztúr és Kutas között védett, 60 km széles arcvonalon. A hadtestek és hadosztályok harcrendje kétlépcsős volt. A 104. lövészhadosztály és a 32. gépesített dandár Kaposvártól nyugatra helyezkedett el a hadsereg tartalékában. Az 57. hadseregtől balra az 1. Bolgár Hadsereg csapatai védtek.

Az 57. hadseregnek meg kellett akadályoznia, hogy az ellenség áttörjön Kaposvár irányában, s miután kifárasztotta annak erőit, támadásba átmennie. A hadsereg és a magasabb-

egységek ennek megfelelően dolgozták ki a harc megvívásának tervét. A csapatok nagy munkát végeztek, és március 5-ig lényegében befejezték a védőállások műszaki kiépítését, általában 30 km mélységben.

1945. március 6-án 07.00-kor erős tüzérségi előkészítés után az ellenség támadásba ment át a 64. lövészhadtest (parancsnoka Kravcov vörgy. volt) sávjában Kutas—Nagybajom körzetében, Kaposvár általános irányban mérve a főcsapást. A támadásban három gyaloghadosztály (a 118., 134. és a 71.) vett részt, harckocsik és rohamlövegek támogatásával. Nagybajomtól északra (Setétkerék-pusztá—Csikota-pusztá körzetében) az 1. hegyi lövész hadosztály mért kisegítő csapást. A kaposvári irányban elérendő siker továbbfejlesztésére a 16. gépesített hadosztály állt készenlétben, a második lépcsőben. Az ellenség, főcsapása körzetében, arcvonalkilométerenként négy gyalogzászlóalj, több mint 100 löveg és 20—25 harckocsi sűrűséget hozott létre.

A támadás kezdetén hadseregünk egész tüzérségének tüzét a támadók harcrendjére összpontosítottuk. Az ellenség súlyos veszteségeket szenvedett és támadásának üteme erősen csökkent. A 64. hadtest második lépcsője ellenlökésekre készült.

A fasiszták súlyos veszteségek árán a főcsapás irányában visszaszorították csapatainkat és a 64. hadtest balszárnyán, 5 km mélyen beekelődtek védelmünkbe.

A hitleristák március 6-án 17.00-ig elérték Földhíd-pusztá vonalát. Hogy megállíthassuk a támadást Kaposvár irányában, erős csapást kellett mérnünk a 64. hadtest második lépcsőjével (113. lövészadosztály) Kiskorpád körzetéből Jákó általános irányban. A feladat az volt, hogy visszavessük az előnyomuló ellenséget, megerősítsük és szívósan védjük a nagybajomi—jákói út mentén húzódó reteszállást, s megakadályozzuk, hogy az ellenség áttörjön Somogysárd irányában.

A 113. lövészadosztállyal egy időben avatkozott a harcba az 1. Bolgár Hadsereg 12. gyaloghadosztályának 31. gyalogezrede, amely Csököly körzetéből indított ellenlökést Jákó irányában, a támadó ellenség szárnyába.

Ez az ellenlökés megállította az ellenség támadását, és a németek 1,5—2 km-rel visszavetette Jákó körzetébe. A 113. lövészadosztály egységei elfoglalták a nagybajomi—jákói utat, s ezzel elvágták az ellenség Kaposvárra vezető útját. A bolgár ezred elfoglalta Jákó déli szegélyét.

A Nagybajomtól északra támadó ellenségnek csak Setétkerék-pusztát és Csikota-pusztát sikerült elfoglalnia március

6-án. További támadását a 73. gárda-lövészhadosztály megállította.

Az ellenség elgondolása teljesen világos volt számukra: főereje a 64. lövészhadtest arcvonala előtt, Nagyabajom—Jákó területén összpontosult. A hitleristák arra törekedtek, hogy kijussanak Somogysárd—Kiskorpád vasútállomás körzetébe, átvágják a műutat és tovább támadjanak Kaposvár általános irányban, a szárnyakon pedig kiszélesítsék az áttörést Hetes és Csököly—Kadarkút irányában. Hogy ezt megakadályozzuk, március 7-én éjjel megerősítettük az elfoglalt terepszakaszt. A gyalogság harcrendjében több tüzérséget jelöltünk ki közvetlen irányzású tüzelésre, a 64. lövészhadtestet megerősítettük harcokocsikkal és rohamlövegekkel — a hadsereg tartalékából — és néhány páncéltörő tüzérezreddel.

Elhatározásunk az volt, hogy szívós védelemmel kifárasztjuk az ellenséget, majd támadásba megyünk át.

Március 7—9. folyamán az ellenség, harcba vetve tartalékait, elkeseredetten rohamozta a 64. lövészhadtest állásait, Nagyabajomtól keletre. Különösen elkeseredett harc lángolt fel a 113. lövészhadosztály arcvonalszakaszán a Kiskorpád—Somogysárd irányban, ahol az ellenség fő erejét összpontosította, s arra törekedett, hogy Kaposvár irányában áttörjön. A 113. lövészhadosztály csak egy napon, március 7-én, 15 ellenlökést háritott el. Minden egyes ellenlökésben öt-hat ezrednyi gyalogság vett részt, 5060 harcokocsitól és 30—40 rohamlövegtől támogatva.

Az ellenség március 9-ig — súlyos vérveszteségek árán — elfoglalta Balázska-pusztát (Nagyabajomtól délkeletre) és Nagysári-pusztát. Továbbjutni azonban nem tudott.

Ezekben a napokban 30 német harcokcsi és rohamlöveg semmisült és rongálódott meg az aknákon.

Az ellenség — erőinek átcsoportosítása után — tovább rohamozva Kiskorpád—Somogysárd irányában, március 10-én reggel 40 perces tüzérségi előkészítés után mintegy öt ezrednyi gyalogsággal és 30—40 harcokocsival támadásba ment át a 299. lövészhadosztály és a 12. bolgár hadosztály balszárnyán. A csapatát az 57. Szovjet és az 1. Bolgár Hadsereg csatlakozásán mérte, Kisabajom—Csököly—Kadarkút irányában.

E csapás elhárítására az 57. hadsereg tartalékából a 104. lövészhadosztályt, páncéltörő tüzérséggel, mozgó záróosztagot és az 1. Bolgár Hadsereg tartalékát irányítottuk Csököly körzetébe.

A 64. lövészhadtest, a 12. bolgár hadosztály csapatai és a harcok körzetébe irányított tartalékok szívós harccal meg-

akadályozták, hogy az ellenség áttörje védelmünket és arra kényszerítették, hogy beszüntesse támadását.

A három napig tartó harcban a hitleristák ebben az irányban csak 2—3 km-t tudták visszaszorítani csapatainkat. Ennek során elfoglalták Szabást és Kisbajomot.

A fasiszták, miután Nagybjajomtól délre nem értek el sikert, március 14-én a 16. gépesített, a 118. könnyű gyalogos és az 1. hegyi vadászhadosztály erőivel támadásba mentek át Marcali körzetében a 6. gárdahadtest ellen. Ám az elért eredmény jelentéktelen volt. Mivel a 6. gárdahadtest idejében meg tudta erősíteni védelmét, a hitleristák itt is megrekedtek.

Március 16-án a front főcsoportosítása, a Balatontól északra, támadásba ment át. Ekkor az ellenség — március 22-én — beszüntette támadását az 57. hadsereg sávjában, védelemben ment át anélkül, hogy sikert ért volna el a kaposvári irányban.

Az ellenség márciusban az 57. hadsereg elleni harcok során háromszor változtatta csapásának irányát. Szándékainak idejében való felfedése, szilárd védelmünk, tartalékaink gyors manőverezése és a harcokba való jó ütemű beavatkozása nyomán megállt és nem érte el a kívánt eredményt. Mindössze egyes irányokban sikerült súlyos veszteségek árán 5—6 km mélyen beékelődnie védelmünkbe.

A védelmi harcokban jelentős szerepet játszott a tüzérség és a harckocsik gyors manővere. A tüzérséget és a harckocsikat a nem támadott arcvonalszakaszokról mindig oda csoportosítottuk át, ahol az ellenség a főcsapást mérte.

A Nagybjajomtól délre kialakult harcok során pl. a 64. lövészhadtest védősávjába március 6—9. között 600-nál több löveget és aknavetőt dobtunk át. Tüzérségünk manőverei lehetővé tették, hogy már az ellenséges támadás első napjának végére jelentősen csökkentjük a németek tüzérségi fölényét. Két nap múlva pedig teljesen meg is szüntettük azt.

A 32. gépesített dandár a védelmi harcok alatt — a gyalogság ellenlökéseinek megfelelően — háromszor csoportosult át más-más irányba.

Nagy szerepet játszottak a német páncélosokkal vívott harcban a mozgó záróosztagok, amelyek a harckocsiveszélyes irányokban gyorsan aknazáratokat telepítettek.

Március 6-án pl. a 64. lövészhadtest védősávjában Nagybjajomtól délre 1500 harckocsi és 1000-nél több gyalogsági aknát telepítettek, március 7-én éjjel további 3000 harckocsiaknát

raktak le. Március 6. és 8. között a hadtest védsósávjában összesen 6500 harckocsiaknát és mintegy 2000 gyalogsági aknát telepítettek. Az aknazárakon március 6-án és 7-én 20 német harckocsi pusztult el.

Az 57. hadsereg szívós harca elvéreztette az ellenséget. Március 29-én lendületes támadásba mentünk át és elfoglaltuk Nagybjajmot, Kiskorpádót, Böhönyét, Iharosberényt. Ezek az ellenség jól kiépített védelmi csomópontjai voltak, és fedezték a nagykanizsa—marcali olajkörzetet. Április 2-án északról és délről mért csapással, az 1. Bolgár Hadsereg csapataival együttműködve elfoglaltuk Nagykanizsát, az olajipar központját, a fontos közlekedési csomópontot. Ez a manőverünk oly gyors és lendületes volt, hogy az ellenségnek nem maradt ideje felrobbantani a fúrótoronyokat és az olajfinomítót.

A város felszabadítása után tovább támadtunk nyugati irányban és április 4-én átléptük az osztrák határt.

A hadsereg tisztjei és katonái a Magyarországon vívott súlyos harcokban állhatatosak, bátrak voltak, s a tömeges hősiesség példáit szolgáltatták. Makszimenko harcos három német harckocsit és egy rohamlöveget, Litvinov harcos két harckocsit és két rohamlöveget semmisített meg. Saligin törzsőrmeister lelőtt 14 hitleristát, harcképtelenné tett három géppuskát, kezelőivel együtt. A kommunista Szmisljajev őrmester és a komszomolista Scselkunov harcos halhatatlan hőstettet vitt végbe Nagybjajomnál. Sebesülten, gránátokat kötözve magukra az ellenséges harckocsik elé feküdtek. A szovjet nép sok hű fia áldozta életét hazája boldogulásáért és a magyar nép napfényes jövőjéért. A fentiekben kívül számtalan példát idézhetnénk még a szovjet harcosok bátor, hősiességeiből.

Magyarországi harcaink során a dolgozók — megértve a szovjet hadsereg internacionalista küldetését — forró szeretettel fogadtak bennünket, és amivel tudták, segítették a német fasiszták megsemmisítését. Amikor az 57. hadsereg csapatai a Balatontól délre védelemre készültek, Kaposvár—Dombóvár—Szigetvár—Kadarkút és Tamási körzetének lakói saját eszközeikkel részt vettek a védőállások kiépítésében. Az 57. hadsereg a lakosság segítségével a balatoni védelmi hadművelet kezdetére — 1945 március —, a nehéz téli viszonyok között rövid idő alatt elkészített néhány védőállást, 30 km mélységben. Arcvonalkilométerenként öt kilométernyi lövész- és közlekedőárkot ástunk és sok más védelmi létesítményt készítettünk.

A magyar nép szabadságáért és függetlenségéért vívott harcokban a szovjet hadsereg sok katonája és tisztje áldozta

életét, s bennünket — a harcok résztvevőit — jóleső érzéssel tölt el az a tudat, hogy a magyar nép hűen őrzi e hősök emlékét. Örömmel gondolunk rá, hogy azon a földön, ahol oly sok szovjet ember vére ömlött, ma egy gyönyörű élet virágozik, s sikeresen épül a szocializmus.

*M. Sarohin vezérezredes,
a Szovjetunió Hőse*